

Економіка

Гнатюк Владислава Миколаївна

*здобувачка ОС "Магістр" спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»*

Львівського національного університету імена Івана Франка

Gnatiuk Vladyslava

Master's Student of the Specialty

"Finance, Banking, Insurance and Stock Market"

Ivan Franko National University of Lviv

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

FINANCIAL STABILITY OF A COMMERCIAL BANK: THEORETICAL ASPECTS

***Анотація.** У статті висвітлено поняття «фінансової стійкості комерційних банків» як економічної категорії та її зв'язок з поняттям «надійність» та «стабільність», Визначено основні відмінності у представлених дефініціях. Описано три основні ознаки фінансової стійкості комерційного банку, до яких відносять: зацікавленість громадських груп; кількісний та якісний рівень ресурсного потенціалу; здатність повертатися у вихідний стан при сторонньому впливі зовнішніх та внутрішніх факторів середовища. Угруповано фактори фінансової стійкості комерційного банку різними науковцями. Окреслено кількісні та якісні показники, що визначають фінансову стійкість комерційного банку.*

***Ключові слова:** фінансова стійкість, банк, зобов'язання, ресурси, суб'єкт господарювання, оцінка.*

Summary. *The article delves into the concept of «financial stability of commercial banks», emphasizing its role as a fundamental economic category and its interconnectedness with the notions of «reliability» and «stability». The study highlights the primary distinctions among the various definitions of financial stability, offering a clear understanding of its essence. The research identifies three core characteristics that define the financial stability of a commercial bank: the level of engagement of public interest groups, the quantitative and qualitative capacity of resource potential, and the institution's resilience to external and internal factors, enabling it to return to its original state after disturbances.*

Key words: *financial stability, bank, liabilities, resources, business entity, assessment.*

У сучасних умовах фінансова стійкість виконує ключову роль у діяльності комерційних банків, дозволяючи освоювати та використовувати нові можливості для їх зростання, що підвищує конкурентоспроможність банків серед інших кредитних організацій. Крім того, фінансова стійкість комерційних банків є індикатором рівня розвитку національної економіки. Влада та органи державного управління неодноразово наголошували на необхідності зміцнення фінансової стійкості національних кредитних організацій та експоненційного зростання сукупних показників їх функціонування. Розвиток комерційних банків безпосередньо впливає на успішне функціонування інших економічних суб'єктів та економіки держави в цілому.

Дослідження поняття «стійкість» ведеться багатьма зарубіжними та українськими вченими досить давно, але внаслідок постійно змінних умов внутрішнього та зовнішнього середовища, у цій галузі нерідко з'являються спірні моменти. Слід зазначити, що поняття «стійкість» використовується не лише у економічній науці.

Стойкість виступає як системна характеристика і може відображатися у

різних аспектах життєдіяльності: економічному, екологічному, соціальному та інших. Зокрема, екологічна стійкість передбачає підтримку рівноваги навколишнього середовища та всієї планети в цілому, де забезпечується відновлення ресурсів та мінімальна генерація відходів. Соціальна стійкість спрямована на забезпечення рівності, справедливості та демократичності суспільства. У свою чергу, економічна стійкість орієнтується на діяльність суб'єктів господарювання, в якій повинні реалізовуватися принцип ефективного використання наявних ресурсів з метою забезпечення економічного зростання як окремих суб'єктів, так і цілих територій [9, с. 36].

Незважаючи на наявність різних аспектів стійкості, варто відзначити, що всі системні елементи поняття «стійкість» тісно взаємопов'язані між собою і впливають один на одного. Оцінюючи фінансової стійкості комерційного банку слід наголошувати на економічний аспект дослідження, під яким слід розуміти здатність суб'єкта господарювання підтримувати оптимальні значення економічних показників з метою стабільного розвитку.

Слід зазначити, що у характеристиці фінансової стійкості комерційного банку слід розмежовувати такі поняття як «надійність», «стабільність» і «стійкість». Так, під надійністю банку слід розуміти здатність комерційного банку виконувати власні зобов'язання протягом певного відрізка часу. Стабільність – це незмінний протягом певного часу стан комерційного банку. Стійкість – це якість банку, що дозволяє повертатися до стану рівноваги [9, с. 38].

У свою чергу «стійкість» та «фінансова стійкість» є рівнозначними. Стійкість характеризує конкретні чинники ризику, а фінансова стійкість спрямовано комплексну оцінку банку. В даний час дефініція «фінансова стійкість комерційного банку» має безліч інтерпретацій, проте єдиного підходу до її розуміння досі немає (табл. 1).

Визначення поняття «фінансова стійкість комерційного банку»

Автор	Визначення «фінансова стійкість комерційного банку – це ...»
Захарченко В.І.	можливість погашати борги кредиторам повністю та вчасно».
Вінниченко О.В., Громакова В.В.	можливість мати ефективну структуру активів та пасивів та їх достатні обсяги, виконувати зобов'язання перед партнерами, дотримуватись балансу між прибутковістю, ліквідністю та ризиками».
Коваленко В.В.	здатність швидкого відновлення функції трансформації заощаджень у кредити після негативних ситуацій».
Семенча І.Є. Горбулова Ю. Р.	певний стан фінансових ресурсів, за якого комерційний банк здатний шляхом ефективного використання коштів забезпечити безперервний процес здійснення своєї діяльності незалежно від впливу зовнішніх та внутрішніх факторів».
Рисін В.В.	стабільність його діяльності у середньостроковій та довгостроковій перспективах».
Вовченко О.С., Єгоричева С.Б.	якісна характеристика діяльності банку, що забезпечує потенційне зростання та розвиток у середньостроковому та довгостроковому періодах; адаптує до змін в економічному середовищі; виконує на належному рівні зобов'язання перед клієнтами та акціонерами».

Джерело: [1, с. 376; 2, с. 85; 3, с. 24; 5, с. 67; 7; 8, с. 84]

Аналіз трактувань, поданих у табл. 1, вказує на різнобічний характер дослідження фінансової стійкості комерційного банку. Так, Вовченко О.С. та Єгоричева С.Б. оцінюють фінансову стійкість комерційного банку з точки зору здатності банку забезпечити діяльність необхідними фінансовими ресурсами з метою подальшого розвитку та підтримання нормативних вимог [2, с. 85].

Вінниченко О.В. та Громакова В.В. визначають фінансову стійкість комерційного банку як здатність стабільно функціонувати та розвиватися як на поточний, так і на перспективний період діяльності, незалежно від впливу зовнішніх та внутрішніх факторів [1, с. 376].

Рисін В.В. та Захарченко В.І. при розгляді даного поняття роблять акцент лише на кредитному напрямі банківської діяльності [7].

Аналіз розглянутих понять фінансової стійкості комерційного банку дозволив зробити такі висновки. На думку більшості дослідників, ключовою умовою прояву фінансової стійкості виступають несприятливі та кризові явища, іншими словами, ознакою фінансової стійкості комерційного банку є здатність

протистояння негативним подіям та відновлення колишнього стану після їх настання.

Представлені автори визначають фінансову стійкість комерційного банку, як відповідність показників діяльності банку певним нормативам. Крім того, у більшості розглянутих трактуваннях відзначається важливість наявності у банку капіталу, прибутку та фінансових ресурсів, необхідних для ефективного функціонування як головного критерію фінансової стійкості.

Відтак, можна стверджувати, що забезпечення фінансової стійкості виступає одним із ключових завдань у діяльності комерційних банків України. Досягнення та підтримання необхідного рівня фінансової стійкості дозволяє комерційному банку забезпечити конкурентні переваги на ринку банківських послуг, що проявляється у залученні додаткових ресурсів, розширенні сфери інвестицій, освоєнні нових видів послуг, створенні сприятливого середовища за рахунок своєчасної сплати податків, заробітної плати співробітникам, дивідендів, а також якісної реалізації власних зобов'язань перед кредиторами.

Таким чином, при дослідженні економічного змісту фінансової стійкості комерційного банку слід приділити увагу трьом основним ознакам стійкості:

- це суспільно значуща категорія, яка виражається в зацікавленості громадських груп (населення, юридичні особи, держава) у стабільному розвитку комерційних банків;
- пряма залежність фінансової стійкості комерційного банку від кількісного та якісного рівня ресурсного потенціалу;
- динамічність розвитку фінансової стійкості, що проявляється у її здатності повертатися у вихідний стан при сторонньому впливі зовнішніх та внутрішніх факторів середовища.

Комерційний банк є відкритою системою, тому перебуває під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. У науковій літературі, дослідниками виділяються різні групи факторів, які впливають на фінансову

стійкість комерційного банку (табл. 2).

Таблиця 2

Угруповання факторів фінансової стійкості комерційного банку різними науковцями

Автор	Фактори фінансової стійкості комерційного банку
Семенча І.Є. Горбулова Ю.Р.	Соціально-політичні: політична та соціальна стабільність; вплив опозицій; довіра населення. Фінансові: процентна ставка НБУ; темп інфляції; грошова емісія; зовнішній борг; стан ринку. Загальноекономічні: інвестиційний клімат; курс національної валюти; податкову політику країни. Правові: стан законодавчої бази; стійкість законодавства. Фінансово-економічні: обсяг та структура пасивів та активів; прибуток; ліквідність балансу; рівень рентабельності. Організаційні: стратегія банку, кваліфікація співробітників, внутрішня політика банку. Технологічні: модернізація банківських операцій, надійність комп'ютерних систем, розробка нових банківських продуктів та послуг.
Вінниченко О.В., Громакова В.В.	Стан фінансового ринку: ставка залучених банківських вкладів; обмінний курс гривні; конкуренція банківських послуг. Соціально-політична ситуація: стабільність територіальних утворень; стійкість державних структур. Загальноекономічна ситуація: конкурентоспроможність виробників; потенціал реального сектора економіки; можливість міжгалузевого переливання капіталу. Внутрішня стійкість банку: якість банківського менеджменту; достатність капіталу.
Коваленко В.В.	Зовнішні: макроекономічні; міжнародні; правові; соціально-демографічні; політичні. Внутрішні: організаційно-управлінські; фінансово-економічні; технологічні.
Перекрест М.І., Шелемєтьєва Т.В.	Зовнішні чинники: політичні; економічні; довіра населення; ступінь розвиненості банківської інфраструктури; стан грошового обороту та розвиненість грошового ринку. Внутрішні фактори: технологічні; економічні; організаційні.

Джерело: [1, с. 376; 4, с. 69; 6, с. 264; 8, с. 82]

У поданих групах факторів, що впливають на фінансову стійкість комерційного банку, Вінниченко О.В., Громакова В.В. виділяють чинники з урахуванням різних сфер діяльності як зовнішнього середовища, так і внутрішньої діяльності банку [1, с. 376].

Коваленко В.В. виділяє внутрішню стійкість банку як окрему категорію

факторів, яка враховує весь спектр діяльності конкретного банку [4, с. 69]. Своєю чергою, Семенча І.Є. Горбулова Ю.Р. до внутрішньої діяльності банку відносять фінансово-економічні, організаційні та технологічні фактори [8, с. 82].

Перекрест М.І., Шелеметьєва Т.В. виділяють зовнішні та внутрішні фактори, які вже поділяються на підгрупи. Незважаючи на відмінність угруповань факторів, всі вони є відносно однорідними. Зовнішні та внутрішні фактори мають бути тісно взаємопов'язані та взаємозалежні один з одним, тому цю систему необхідно розглядати комплексно [6, с. 264].

Отже, підсумовуючи дані табл. 2, можна виділити такі групи зовнішніх факторів, що впливають на фінансову стабільність комерційного банку:

А) соціально-політичні фактори, що охоплюють політику державних органів, політичну стабільність, зовнішньоекономічні умови діяльності;

Б) загальноекономічні фактори, що включають притік та відтік капіталу, експорт та імпорт, інвестиції, конкурентоспроможність національної продукції, ВВП, розмір державного боргу, темпи економічного зростання;

В) нормативно-правові фактори, що включають дотримання банками обов'язкових нормативів, механізми створення та ліцензування кредитних організацій, порядок здійснення банківської діяльності, контроль за звітністю;

Г) фінансові фактори (прибутковість від угод у фінансовому секторі, ставки залучених депозитів, конкурентоспроможність банківських послуг, маржа за кредитами, обмінний курс гривні та ін.).

Внутрішні фактори, що впливають на фінансову стійкість комерційного банку, включають сукупність кількісних та якісних факторів, які знаходять своє відображення у показниках. Якісні показники оцінюють стан менеджменту, кваліфікацію персоналу, відкритість, прозорість та достовірність інформації, безпеку діяльності, рівень технічного оснащення. У цьому випадку необхідно застосовувати експертні методи оцінки та проводити моніторинг на основі аналізу інформації, яку неможливо виміряти кількісно [5, с. 66].

Кількісні характеристики дозволяють оцінити фінансові показники банківської діяльності з різних сфер функціонування комерційного банку: оцінюються стан власного капіталу, активів, ліквідності, дохідності, валютних операцій [5, с. 66].

Слід відзначити, що для визначення впливу комплексу якісних і кількісних показників на фінансову стійкість комерційного банку доцільно використовувати встановлені НБУ показники оцінки, подані у його нормативно-правових документах (положеннях, інструкціях, вказівках тощо.).

Таким чином, фінансова стійкість комерційного банку є основним аспектом, що визначає його нормальне функціонування в сучасних умовах. Забезпечення фінансової стійкості є одним із ключових завдань комерційного банку, вирішення якої передбачає своєчасне виявлення та облік факторів, що впливають на його фінансову стійкість.

Література

1. Вінниченко О.В., Громакова В.В. Теоретичні аспекти фінансової стійкості банку. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. С. 375-381.
2. Вовченко О.С., Єгоричева С.Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2021. 233 с.
3. Захарченко В.І. Фінансова стійкість банківської системи: макроекономічний та інституційний підходи. *Фінансовий простір*. 2021. № 3. С. 23-30.
4. Коваленко В.В. Управління проблемними банками в системі забезпечення фінансової стійкості банківської системи. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2020. Вип. 4 (2). С. 67-72.
5. Коваленко В.В., Коренєва О.Г., Черкашина К.Ф., Крухмаль О.В. Банківська система України: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2020. 187

с.

6. Перекрест М.І., Шелеметьєва Т.В. Загальні підходи до забезпечення фінансової безпеки комерційного банку. *Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Кропивницький, 14 квітня 2020 р. Кропивницький, 2020. С. 263-264.

7. Рисін В.В. Фінансова стійкість банку: чинники та особливості її забезпечення. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/3_2021/3.pdf (дата звернення: 01.12.2024).

8. Семенча І.Є. Горбулова Ю.Р. Фінансова стійкість та стабільність у банківській діяльності: розмежування понять та аналіз дефініцій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 32. С. 81-85.

9. Cihak M. Bank Profitability and Financial Stability. *International Monetary Fund*. 2019. P. 2-50.